

Økonomiuddannelsen ved Københavns Universitet i 1990'erne

Gunnar Viby Mogensen
Rockwool Fonden, Danmarks Statistik

SUMMARY: On the background of increased employment problems for younger Danish economists in recent years the question is raised whether this development could have any connection with developments in the structure of the education, especially at the oldest educational centre at the University of Copenhagen. It is argued that contrary to what market surveys would presumably show as a rational policy, and contrary to recommendations from leading Danish economists inside and even more so outside the University – most recently in 1982 in this journal – the education in Copenhagen has become less generalist in its approach and more influenced in its teaching by research with little emphasis on empirical work.

1. Behovet for en debat

Hvor gode er egentlig de kandidater, der laves på Økonomisk Institut ved Københavns Universitet?

Resultaterne af en kvalitetsanalyse ville selvsagt helt afhænge af kriterierne for kvalitet.

De kriterier, samfundet har sat for akademiske aktiviteter som for eksempel produktionen af økonomer, er særdeles bredt formulerede. Formuleringerne beskæftiger sig især med fagets afgrænsning i meget grove træk, og omtaler kravet om undervisning i dette fag på højt videnskabeligt niveau. Desuden formuleres der krav om, at den færdige kandidat skal have tilegnet sig evnen til videnskabelig stillingtagen i den forstand, at han eller hun ikke kun skal kunne fremlægge den tillærte viden, men også »begrunde« og anvende den »på kendte og eventuelt ikke kendte problemstillinger« (Eksamensbekendtgørelsen, jvf. Undervisningsministeriet, 1971).

Denne elasticitet i kriterierne har i det mindste én konsekvens: En blot nogenlunde meningsfuld analyse af kvaliteten af nye økonomer fra Københavns Universitet forudsætter altså, at der løbende er en debat om kvalitetskriterier igang blandt studiets interessenter – lærere, censorer, studerende, aftagerne af økonomer, politikerne o.s.v.

Et forsøg på en analyse i dag bør kunne starte fra et udgangspunkt med nyttig enighed blandt alle interessenter: Trods en tidligere meget levende tradition for at diskutere

Økonomiuddannelsen ved Københavns Universitet i 1990'erne

Gunnar Viby Mogensen
Rockwool Fonden, Danmarks Statistik

SUMMARY: On the background of increased employment problems for younger Danish economists in recent years the question is raised whether this development could have any connection with developments in the structure of the education, especially at the oldest educational centre at the University of Copenhagen. It is argued that contrary to what market surveys would presumably show as a rational policy, and contrary to recommendations from leading Danish economists inside and even more so outside the University – most recently in 1982 in this journal – the education in Copenhagen has become less generalist in its approach and more influenced in its teaching by research with little emphasis on empirical work.

1. Behovet for en debat

Hvor gode er egentlig de kandidater, der laves på Økonomisk Institut ved Københavns Universitet?

Resultaterne af en kvalitetsanalyse ville selvsagt helt afhænge af kriterierne for kvalitet.

De kriterier, samfundet har sat for akademiske aktiviteter som for eksempel produktionen af økonomer, er særdeles bredt formulerede. Formuleringerne beskæftiger sig især med fagets afgrænsning i meget grove træk, og omtaler kravet om undervisning i dette fag på højt videnskabeligt niveau. Desuden formuleres der krav om, at den færdige kandidat skal have tilegnet sig evnen til videnskabelig stillingtagen i den forstand, at han eller hun ikke kun skal kunne fremlægge den tillærte viden, men også »begrunde« og anvende den »på kendte og eventuelt ikke kendte problemstillinger« (Eksamensbekendtgørelsen, jvf. Undervisningsministeriet, 1971).

Denne elasticitet i kriterierne har i det mindste én konsekvens: En blot nogenlunde meningsfuld analyse af kvaliteten af nye økonomer fra Københavns Universitet forudsætter altså, at der løbende er en debat om kvalitetskriterier igang blandt studiets interessenter – lærere, censorer, studerende, aftagerne af økonomer, politikerne o.s.v.

Et forsøg på en analyse i dag bør kunne starte fra et udgangspunkt med nyttig enighed blandt alle interessenter: Trods en tidligere meget levende tradition for at diskutere

økonomstudiets kvalitet og fremtidsudsigter er debatten nu næsten helt ophørt. En beskeden undtagelse – som få kender til – var et debatmøde den 12.3.1991, arrangeret af de politstuderende, om politstudiets fremtid, mellem professor Birgit Grodal, Økonomisk Institut, kontorchef Dan Jensen som repræsentant for Dansk Arbejdsgiverforening, og undertegnede. Artiklen her er i vidt omfang bygget på mit manuskript fra dette forårsmøde i de politstuderendes hus i København.

Fraregnes relativt summariske overvejelser op til studieomlægningen fra 1989, og kortvarige drøftelser omkring stillingsopslagsformuleringer og fordelingen af konkrete besparelser, viser en gennemgang af de pågældende styrende organers referater og udvalgsrapporter fra det sidste tiår (fagråd, studienævn), som velvilligt er blevet stillet til min rådighed, stort set *ingen* interesse for en debat om kandidatproduktionens kvalitet overhovedet. Og selv disse, ofte implicite og altid kasuistiske, drøftelser og beslutninger om studiet, er siden 1982 næsten undtagelsesfrit foregået, så kun to af de nævnte interessegrupper – lærernes og de studerendes repræsentanter – har deltaget: Aftagerne, politikerne, censorerne og samfundet iøvrigt har ikke kunnet følge med, som de tidligere kunne, gennem for eksempel kommissionsarbejder op til lovændringer, gennem drøftelser i Socialøkonomisk Samfund, gennem særligt indkaldte fagrådskonferencer, eller gennem en debat i Nationaløkonomisk Tidsskrift – som det netop skete senest i 1982.

For god ordens skyld bør det her bemærkes, at forholdene ved politstudiet ikke synes at kunne forklares ved en henvisning til en generel tendens for danske samfundsvidenskabelige studier af denne type. Det kunne jo ellers tænkes, at alle drøftelser er ret implicite og altid holdes indendørs. Imidlertid har cand.merc.-studiets interessenter bl.a. i 1990 ladet gennemføre en større konsulentundersøgelse af aftagernes vurdering af kandidaterne og af de fremtidige kvalifikationsbehov (Lone Hass, 1990), og ved scient.pol.-studiet i Århus er der her i 1991 foregået en intensiv og åbenhjertig debat om studiets indhold nu og i fremtiden, i det interne, men alment tilgængelige institutblad – hvoraf udgaven pr. 25. februar 1991 iøvrigt på bagsiden kan aftrykke avisudklip om besættelsen af stillingerne som departementschef i Budgetdepartementet og direktør for Righospitalet med to scient.pol.'er.

2. Debatten, der var engang

Den nu afbrudte tradition for eksplicit stillingtagen på det københavnske universitetsstudium i økonomi til, hvad en økonom egentlig bør kunne, når han eller hun for sidste gang rejser sig fra eksamensbordet, har fra starten været præget af ét generelt og tre specielle temaer.

Generelt har man lagt vægt på, om foreslåede ændringer i studiet forøgede eller formindskede mulighederne for, at de færdige kandidater kunne finde sig relevante beskæftigelser.

Betænkningen op til den første egentlige statsvidenskabelige eksamen i midten af forrige århundrede definerer eksaminationernes formål eksplicit ud fra kravene på det forventede arbejdsmarked, d.v.s. den del af de højere administrative embedsstillinger, man måtte kunne vriste fra juristerne (H. Winding Pedersen, 1982). Fagene blev – foruden fagene fra det studium, man reelt var en knopskydning på, juraen – henholdsvis nationaløkonomiens teori og politik, finansvidenskab, samfundsbeskrivelse, statistik og politisk historie.

Den nye eksamensordning af 1892 argumenterede tilsvarende ud fra konkurrencehensynet på de færdige kandidaters arbejdsmarked – nemlig *for*, at man styrkede eksamens juridiske bestanddele. Da Socialøkonomisk Samfund fra 1925 afholdt møder og iværksatte udvalgsarbejder omkring studieordningen – med inddragelse også af kandidater og af censorkorpset – førte det til 5. april 1929-ordningen, hvis hovedprincipper har præget studiet lige siden. Anordningens indføjelse af driftsøkonomi i studiet blev bl.a. begrundet med ønsket om at øge de statsvidenskabelige kandidaters anvendelsesmuligheder i erhvervslivet og journalistikken. Også ved møder med korte mellemrum i Socialøkonomisk Samfund mellem 1929 og den næste ændring af strukturen i 1971 spillede de fremtidige arbejdsmarkedsmuligheder en stor rolle.

Da det statsvidenskabelige fagråd i 1971 – hvor en bekendtgørelse af 6. januar havde kodificeret overgangen til en 1. del bestående af tre indledende årsprøver – afholdt en 3-dages konference i Helsingør omkring studiets mål og undervisningsmetoder, havde man som hovedtalere indbudt repræsentanter for de fire store aftagergrupper: staten (sekretariatschef Jens Christensen), kommunerne (direktør Oluf Ingvarsen), det private erhvervsliv (direktør Arne Lund, D.A.) og forskningsverdenen (professor Jon Vibe-Pedersen). De så alle udformningen af studiets nye struktur i lyset af de færdige kandidaters konkurrenceevne netop på det arbejdsmarked, foredragsholderne repræsenterede. Og da Nationaløkonomisk Tidsskrift gav plads til den førnævnte 1982-debat om politistudiet, var hensynet til de færdige kandidaters konkurrenceevne et gennemgående tema i samtlige indlæg. Den debattør, som senere blev formand for censorkorpset – Ole Zachari – lod sit bidrag fremtræde under mottoet »The proof of the pudding is the selling of the pudding«. Vi vender iøvrigt tilbage til 1982-debatten i næste afsnit.

Specielt har – i alle tilfælde i *dette* århundrede – tre konkrete temaer præget debatten om politistudiet, omend over tiden med noget varierende vægt:

Bør kandidaterne være generalister eller specialister? Hvor megen valgfrihed mellem fagene bør studiet tillade? Og på hvilket teoretisk niveau bør undervisningen varetages?

H. Winding Pedersens førnævnte 1982-artikel (som egentlig er teksten til en tale på 1971-fagrådskonferencen om det statsvidenskabelige studiums målsætning gennem tiderne, for – som han sagde – »at tiden efter middagen lørdag aften ikke skulle gå rent til spilde«) påviser, at der i det mindste indtil omkring 1971 havde været overvejende stemning for at lægge hovedvægten på generalist- fremfor specialistprincippet, i alle til-

fælde i det omfang det var konkurrencemæssigt hensigtsmæssigt. Polit'erne skulle, som det var blevet sagt ved nedsættelsen af 1833-kommissionen, gennem studiets udformning kunne skaffe sig »fortrinlig udsigt« – vi ville sige komparative fordele – i forhold til stillinger hos det offentlige. På den nævnte fagrådskonference i 1971 – som jeg havde fornøjelsen af at være medarrangør af – sluttede repræsentanten for det private arbejdsmarked sig til ønskerne fra kommuner og stat (bortset fra forskningssektoren) om at få kandidater, der var generalister fremfor specialister. Konkret ville man lægge stor vægt på fag som samfundsbeskrivelse og økonomisk historie, og man kritiserede ret skarpt, at det sidste juridiske fag nu blev fjernet fra det obligatoriske pensum.

Det andet konkrete tema i debatten op til omkring 1971 – valgfriheden på studiet – var normalt præget af målkonflikten med det første tema: Skal generalistbetegnelsen have mening, og skal både nationaløkonomien og de øvrige basale fag behandles på et forsvarlig teoretisk niveau, *må* der være grænser for, hvor meget der kan fravælges her. Omvendt var der i debatten om studiet efterhånden stigende tilslutning til, at bl.a. den (lille) del af økonomernes arbejdsmarked, der udgøres af Økonomisk Institut og den samfundsvidenskabelige forskningsverden iøvrigt, havde et behov for at specialisere sig – ligesom motivationen generelt ikke kunne forventes at tage skade af, at de studerende valgte dele af pensum af lyst fremfor af nød.

Valgfriheden blev principielt nedfældet i 1929-ordningen om studiet, og i tiårene derefter løbende forøget, især gennem et stærkt stigende udbud af valgfrie fag på 2. del. Forøgelsen fortsatte på 2. delsniveauet, også efter at 1. delundervisningen med 1971-bekendtgørelsen blev lagt ind i de tre årsprovers stramme rammer, som (næsten) helt fjernede valgfriheden for den studerende under de første tre års ophold i Studiegården: Summen af valgfrie politikfag og øvelser steg fra 4 til 7.

Også det tredje og sidste af de nævnte temaer i debatten op til omkring 1971-reformen, undervisningens videnskabelige niveau, slår – trods bestræbelser også omkring en ny anordning i 1904 på at hæve politistudiets notorisk lave akademiske niveau – først rigtig igennem i debatten i anden halvdel af 1920'erne. Konsekvensen blev bl.a., at man efter 1929-reformen fik lagt større vægt på teori i undervisningen, og på samtale fremfor ren forelæsningsform. Der indførtes på linje hermed de »økonomiske øvelser«, som ikke-polit'ere ville have kaldt seminarer, ligesom man fik gennemført et krav om, at den færdige kandidat skulle have præsteret et afsluttende, selvstændigt analysearbejde i form af et speciale, »den store opgave«.

Ved fagrådskonferencen i 1971 gik diskussionen omkring problemstillingen her især på, om kombinationen af den nye, disciplinerede eller »skoleagtige« indlæring af et teoretisk relativt krævende stof på 1. del, og den fortsat forøgede valgfrihed på 2. del, *som helhed* kunne forventes at hæve kandidatens teoretiske niveau. »Et acceptabelt teoretisk niveau« blev også her forstået ikke kun som viden om, hvad instituttets medarbejdere aktuelt kalder de relevante økonomiske teorier, men også som kandidatens analytiske

evner efter en årrækkes studier ved instituttet – inkl. evnen til at forholde sig kritisk til lærerens foretrukne teorier.

I en festtale ved en kandidatfest omtrent samtidig med fagrådskonferencen udtrykte daværende professor Mogens Boserup sin store tvivl om, hvorvidt studenterne under den nye ordning overhovedet ville kunne blive »sande akademikere i den forstand, at de følte lyst til nu og da at se ind gennem døre, som de ikke var tvungne til at gå igennem«. Men flertallet af debattørerne i 1971 oplevede det nok som et ikke helt urimeligt håb, at den nye 1. dels væsentligt bedre værktøj, anvendt – forhåbentligt selvstændigt analyserende – på de delvis valgfrie emner på 2. del, netop ville kunne forbedre kandidatens evne til såvel at præsentere relevant viden som til at begrunde og nyanvende denne viden.

3. Debatten i 1982

Den næste – og altså indtil nu sidste – chance for det statsvidenskabelige studiums nærmeste interessenter, og for det omgivende samfund iøvrigt, til at vurdere, om håbet fra 1971 var blevet opfyldt, kom med 1982-debatten i N.T. Her havde redaktionen »for at kunne bidrage til diskussionen om de økonomiske universitetsstudiers mest hensigtsmæssige indretning bedt professor Nørregaard Rasmussen pege på nogle hovedproblemer ved det statsvidenskabelige studiums opbygning og indhold, og derefter anmodet nogle økonomer med tilknytning til forskellige studier og ansættelsesområder for økonomer kommentere oplægget«, som redaktør Thorkild Davidsen introducerede debatten i tidsskriftets nummer 1982:1.

Hovedsynspunktet i P. Nørregaard Rasmussens (PNR's) analyse var, at studiets struktur efter 1971 havde vist sig at fungere hensigtsmæssigt, men ikke uden problemer (P. Nørregaard Rasmussen, 1982).

Problemerne vedrørte især de tre traditionelle temaer for debatten i årene forud, generalist-specialistbalance, valgfriheden og studiets teoretiske niveau.

PNR's redegørelse herfor følger generalistsynsvinklen. Han er i tvivl om, hvorvidt det var en god ide, at man helt havde droppet bogholderi og juraen fra det obligatoriske pensum. »En meget stor del af vore kandidater kommer til at arbejde sammen med jurister, og det kan da være hensigtsmæssigt at kunne lidt af sproget«. Han mener også, at »Det er en kendt sag, at færdige kandidater, som sidder ude i det praktiske liv, plejer at henvise til samfundsbeskrivelse som det vigtigste fag. Det er der gode grunde til« – og han ønsker faget styrket, bl.a. med genindførelsen af tidligere tiders »praktisk-statistiske øvelser«, med aflevering af opgaver med anvendelse af metoderne fra den teoretiske statistik på økonomisk-institutionelle problemstillinger og data. Faget økonomisk historie (som i 1929 havde afløst faget politisk historie) bør forblive obligatorisk – der er i faget »et væld af muligheder for at forene teori og empiri«. Og på 2. del bør fagindholdet hele tiden holdes ajour med udviklingen i det omgivende samfund. Det havde således været

alt for tidligt, man afskaffede »landbrugsøkonomi« (»en skamplet, at vi ikke tilbyder en systematisk undervisning... erhvervet er dog stadig betydningsfuldt«). Og man var for længe om at få indført fag som f.eks. sundhedsøkonomi.

PNR's høje prioritering af generalistsynspunktet smitter af på hans argumentation omkring valgfrihedsproblemet. Muligheden for at fravælge fag bør helt kunne begrænses til 2. del, og på 1. del bør det derfor også være obligatorisk i nationaløkonomi, at *alle* starter med et overblik, og først siden går i dybden – det støtter evnen til at se ting i sammenhæng, og det bidrager til at holde den interesse for samfundsforhold i live, som studenterne er ankommet med.

Det tredje debattema, om undervisningens teoretiske niveau, behandles hos PNR i *begge* dimensioner – overtagelsen af viden, og egen evne til at bearbejde viden.

Undervisningens og dermed lærernes teoretiske niveau får ganske hård kritik: Man var 15 år om at få General Theory ind i det obligatorisk pensum – og PNR spørger, om der ikke er »tilsvarende sørgelige ting« at berette fra 1982 om langsom dansk ajourføring efter udlandets teoretiske landvindinger?

PNR's syn på 1971-studieordningens virkning på de studerendes muligheder for at tilegne sig selvstændig kritisk-analytisk evne fortjener at blive citeret i sin helhed (side 85):

De meget stramme årsprøver med en temmelig (for?) skolemæssig indføring i holdundervisning har utvivlsomt fordele. Studenterne »tages i hånden«. Men et – i hvert fald ikke tilsigtet – resultat synes at være, at der praktisk talt ikke læses stof uden for pensum. Dette er yderst beklageligt. Den brede – af og til måske usystematiske – læsning er vigtig. Måske, ja formentlig, hænger det sammen med, at man tillige – og her har de studerende *altid* presset på – har fået meget præcise angivelser af pensum. I det mere »frie studium« blev det i højere grad overladt til studenterne selv at afgøre, hvad der er væsentligt. Herved forudsættes han/hun at vise sin modenhed. Nu er pensum meget mere veldefineret, og det er derfor ikke så tvingende at orientere sig »i kanterne« ved at gå ud over pensum i sin læsning.

Mens PNR's analyse *ellers* er ledsaget af operationelle forslag, giver han her op. Situationen er beklagelig »men realistisk betragtet er der næppe meget at gøre ved det«.

PNR tager endnu et par temaer op i sit oplæg til N.T.'s debat. Han peger på balancen mellem den nationale og den internationale orientering i faget – hvorfor udvides faget samfundsbeskrivelse ikke til international samfundsbeskrivelse? Og han mener, at ambitionsniveauet også burde hæves i den forstand, at en række beståelseskrav ved eksamen burde skærpes.

Direktør Jørgen Hansen, Industrirådet, var den eneste diskussionsdeltager, der repræsenterede det private arbejdsmarked – som iøvrigt dengang beskæftigede omkring 20 pct. af alle polit'ere, mod omkring 35 pct. idag. Han kommenterer kun direkte spørgs-

målet om generalist-specialistbalancen i den forstand, at han mener, studenterne lærer for lidt jura, inkl. skatteret og selskabsret m.v. Spørgsmålet om valgfrihed og om det teoretiske niveau berører han indirekte. På den ene side mener han, at alle polit'ere stort set har brug for at kunne det samme. For eksempel skal økonomerne i den private sektor i vidt omfang bistå virksomheder og organisationer med at reagere på, hvad der lægges frem af den offentlige sektors økonomer. På den anden side mener han, at som helhed er det teoretiske ambitionsniveau nok sat for højt i mikro- og makroundervisningen. Her kunne man indlægge mere valgfrihed, til fordel for netop de manglende juridiske fag, eller til (genindførte) praktisk-statistiske øvelser. Den ekstra valgfrihed burde så følges af skærpede generelle beståelseskrav, og måske flere restriktioner på valgene mellem fag på 2. del.

Herudover vil Jørgen Hansen gerne gå endnu videre end PNR mod en mere international orientering af studiet. Med henvisning til de færdige polit'ers afhængighed af at kunne arbejde også med internationale problemstillinger spørger han, hvor pensumbøgerne på tysk og fransk er henne, og om man ikke har overvejet at lade en del af undervisningen foregå på f.eks. engelsk? (Jørgen Hansen, 1982).

Alle de fire øvrige deltagere i 1982-debatten repræsenterer den offentlige sektors arbejdsmarked, og iøvrigt kun statens del deraf.

De tre forfattere med baggrund uden for forskningssektoren – N.V. Skak-Nielsen fra Danmarks Statistik, Ole Zacchi fra Boligministeriet og Jørgen Lotz fra Indenrigsministeriet – nævner alle argumenter for generalistsynspunktet. Skak-Nielsen er enig med PNR i, at samfundsbeskrivelse er det vigtigste fag i polit-studiet, »men samtidig må det understreges, at der må værnes om faget og dets indhold. Det centrale i faget bør fortsat være samfundets institutionelle opbygning sammen med en anvendelse af de foreliggende data i praktiske sammenhænge. Man må modarbejde tendenser til »kun« at gøre faget til et hjælpefag for de teoretiske fag eller til at smugle større dele teoretisk økonomi ind i faget«. Han ser helst flere skriftlige opgaver, gerne med kritisk og konstruktiv anvendelse – inkl. EDB-bearbejdning – af foreliggende statistiske kilder – og foreslår samfundsbeskrivelsesfaget styrket ved indførelsen af et nyt obligatorisk fag i »videregående samfundsbeskrivelse« på 2. del (N.V. Skak-Nielsen, 1982).

I vidt omfang på linje hermed mener Ole Zacchi, at statsvidenskabelige kandidaters komparative fordele er – udover den makroøkonomiske teori og politik, og den praktiske og teoretiske statistik – samfundsbeskrivelsen. Faget bør tage et økonomisk udgangspunkt, og bør arbejde med institutionsøkonomi. Zacchi ville gerne kunne have tilføjet, at disse komparative fordele forenes med en vis indsigt i de juridiske områder. »Det er imidlertid desværre ikke mere tilfældet. Jeg er altså enig med Nørregaard Rasmussen i, at her måske er sket noget, der ikke er helt velbetænkt« (Ole Zacchi, 1982).

Jørgen Lotz mener på den ene side, at man ikke bør omprioritere nu til ugunst for økonomi – meget kan læres siden, men ikke den økonomiske teori! På den anden side

savner han fag, der kan konkurrere med cand.scient.pol.'erne. »Økonomiske kandidater har nu i en årrække fungeret sammen med cand.scient.pol.'erne, og det er vel blevet klart, at de i deres studium utvivlsomt har fag, der bør tages mere alvorligt af økonomer«. Lotz er specielt enig med PNR i savnet af juridiske fag som f.eks. forvaltningsret.

Lotz efterlyser desuden undervisning i kommunikation – ikke kun i den skriftlige udgave, men også som mundtlig fremstillingsevne. Han tænker iøvrigt her ikke kun på studentersiden af katederet. (Jørgen Lotz, 1982).

PNR's fremstilling af problemerne omkring graden af valgfrihed giver ikke anledning til kommentarer fra de tre forfattere. Det teoretiske niveau på studiet kommenteres indirekte af Zacchi med den observation, at en tæt integration af analyse, afvejning og syntese i hele studieforløbet *også* er en del af polit'ernes komparative fordele. Lotz mener som censor at have bemærket en forbedring af det teoretiske niveau ved 1. dels eksamen, men derpå faldende kvalitet i opgaver og eksaminationerne i resten af studietiden.

PNR's plæderen for skærpede eksamenskrav støttes stærkt af Skak-Nielsen, der iøvrigt også selv var censor.

N.T.'s debat omfattede udover oplægget fra PNR endnu et bidrag fra lærerkorpset, og dermed forskningssektoren som arbejdsplads for økonomer, nemlig fra Jørgen Birk Mortensen fra Økonomisk Institut ved K.U. Birk Mortensen valgte imidlertid stort set at drøfte andre, iøvrigt relevante emner (som udviklingen i studenternes tilbøjelighed til at have erhvervsarbejde ved siden af studierne, m.v.). Han havde dog den kommentar til PNR's oplæg til debat, at valgfriheden var gået for vidt i alle tilfælde i den mening, at i forholdet til udbuddet af fag på 2. del er vejledningen af de studerende for ringe. Han savner orienteringer til de studerende om, hvilke fagkombinationer, der var hensigtsmæssige til bestemte, ønskede specialiseringer eller funktioner – »på dette område kunne man hente inspiration fra cand.oecon. uddannelsen« (Jørgen Birk Mortensen, 1982).

4. Status ved starten af 1990'erne

Som helhed argumenterede de seks repræsentanter for politstudiets nærmeste interessenter i 1982 altså på den ene side, at nyordningen efter 1971 havde fungeret tilfredsstillende. På den anden side var der behov for justeringer eller i det mindste skærpet opmærksomhed omkring nogle problemer. Specielt pegede debatten på det præg af generalistuddannelse, som kunne fastholde konkurrencedygtigheden overfor andre akademiske uddannelser.

PNR og flere andre debattører var desuden bekymret for, at valgfriheden kunne blive for vidtgående.

Og endelig var PNR og flere andre af diskussionsdeltagerne optaget af spørgsmålet om et tilstrækkeligt højt teoretisk niveau – forstået som aktualiteten i teoriundervisningen så vel som kvaliteten af uddannelsen f.s.a. den enkelte studerendes indlæring af akademisk-analystisk arbejdssevne.

Implicit lå det iøvrigt i argumentationen, at generalisme og teoretisk niveau selvsagt er underkastet en restriktion: Det er uden mening at forestille sig et studium omfattende *alle* samfundsvidenskabelige discipliner med *alle* fag på højeste teoretiske niveau.

1982-debattørerne havde klart nok i tankerne en *afgrænset* mængde samfundsvidenskabelige fag – hvor afgrænsningen så blot var *bredere* end polit-studiets i den foreliggende udgave.

Siden 1982 har der som før nævnt ikke været ført nogen samlet debat om studiet mellem interessenterne. Niels Kærgårds veloplagte henstilling i en tidsskriftsartikel i 1987 til Direktoratet for de Videregående Uddannelser om ikke hele tiden at tvinge lærerne til beskæftigelse med »ikke gennemførligt reformarbejde i stedet for at lave praktiske forbedringer på det nuværende studium« var en undtagelse, og debatten udeblev (Kærgård, 1987). Anledningen var iøvrigt DVU's krav om reduktion af den normerede studietid fra 5 1/2 til 5 år, og større vægt i studiet på erhvervsøkonomiske fag. Institutet forhandlede sig relativt stilfærdigt frem til studietidsreduktionen, og helt uden om kravet om mere erhvervsøkonomi – uden debat med censorer, aftagerne m.v. Reduktionen af studietiden ramte især 2. del. Den dermed følgende reducerede samlede vægt i studiet af valgfriheden – der jo er stor på 2. del – blev delvis opvejet af introduktionen af et element af valgfrihed på 2. og specielt på 3. og sidste år af den ellers meget stramt styrede 1. del.

Er det således tvivlsomt, om studiets element af valgfrihed blev større eller mindre med 1989-reformen, er der næppe tvivl om, at der faktisk blev gennemført ændringer f.s.a. balancen mellem generalist- og specialisthensynet, og m.h.t. arbejdet med at højne det teoretiske niveau på studiet.

Generalisthensynet, som stort set alle interessenterne i 1982-debatten havde foreslået styrket, blev nemlig *svækket* ved 1989-reformen, som det allerede var sket ved en række mindre justeringer indenfor de givne rammer i tiårets løb: Ikke rent nationaløkonomiske fag er blevet nedprioriteret, f.eks. gennem en svagere stilling for de ikke-økonomiske, men samfundsvidenskabelige fag på 2. del, og gennem mindre plads på studiet til f.eks. økonomisk historie og økonomisk politik på 1. del. 1982-debattens forslag om en styrkelse af samfundsbeskrivelse er knapt nok blevet kommenteret.

Derimod har udviklingen gennem det sidste tiår fulgt 1982-debattens ønske om en styrkelse af det teoretiske niveau, i alle tilfælde i form af en fortsat – og jo ifølge de tidligere debattører nødvendig – formindskelse af afstanden mellem teoriundervisningens niveau i Studiegården og niveauet på de bedste udenlandske universiteter. På det matematiske område har man antagelig på nogle felter opnået, at det internationalt bedste teoretiske niveau simpelthen *er* Studiegårdens.

Uden debat med fagets interessenter har man altså nu formentlig fået en udvikling i økonomi-studiet ved Københavns Universitet ved indgangen til 1990'erne, som a) *følger* den seneste større debats råd om højnelse af det teoretiske niveau, b) har haft en

Tabel 1. Udviklingen i fastansatte læreres deltagelse i den faglige danske debat: Tre københavnske universitetsinstitutter.

	Antal artikler (dansksprogede tidsskriftsartikler eller kronikker) pr. person			Samlet produktion af danske artikler
	1967	1978	1989	
Økonomisk Institut, K.U.				
Professorer	2.1	1.6	0.6	5
Lektorer o.l.	0.9	0.7	1.1	24
Ialt	1.3	0.9	0.9	29
Samfundsfag, K.U.	1.1	0.7	0.5	14
Sociologi, K.U.	1.4	0.8	0.9	8

Anm.: Målingen omfatter alle mere kendte danske tidsskrifter. Så at sige alle de registrerede artikler sigter på mere end den kollegiale kreds, d.v.s. at de behandler emner af almen faglig interesse. For kronikkernes vedkommende (i 1989 5 af de 29 økonomi-artikler) omfatter målingen alle egentlige landsaviser. Af de 24 tidsskriftsartikler i 1989 var de 7 i *Økonomi og Politik*, 4 i *Samfundskøbenhavn* og 3 i *N.T.* Resten var fordelt på 8 andre tidsskrifter.

Kilde: Dansk Artikelindeks med forgængere, Hof- og Statskalenderen i diverse udgaver, samt diverse lektionskataloger m.v.

usikker virkning på balancen m.h.t. valgfrihed, og c) er gået direkte imod debattens konklusioner om ønskeligheden af stor vægt på generalistprincippet – og dermed vægt på afsætningsmulighederne for de færdige kandidater.

Den debat, der ikke er der, men som bør komme, kunne altså for eksempel forholde sig til, om denne fremstilling er korrekt. Og hvis fremstillingen er korrekt til, hvilke konsekvenser, det højere teoretiske niveau og den nye tendens til specialisering fremfor generalisme, har for økonomerne på arbejdsmarkedet og for økonomernes rolle i Danmark som helhed i 1990'erne.

5. Nogle stimulanser til debatten

Den svækkede generalisme kunne jo f.eks. betyde, at vi mistede markedsandele til andre grupper på det akademiske arbejdsmarked – f.eks. til cand.scient. pol.'erne – som måske bedre har forstået at fastholde den samfundsvidenskabelige bredde i studiet.

Kun en nærmere analyse af nøgletal fra vores arbejdsmarked kan vise, om dette faktisk er, hvad der sker, og sådanne nøgletal må derfor med, når debatten kommer. Men allerede den del af tallene, der nu er nået frem til publicering, antyder problemer: Fra midten af 1970'erne til midten af 1980'erne faldt økonomernes andel af nyansættelser i staten på DJØF's område fra 34 til 24 pct. Samtidig steg scient.pol.'ernes andel fra 4 til 11 pct. (DJØF-bladet, 1986:2). Og i Undervisningsministeriets arbejdsmarkedsprognose fra 1990 bedømmes de to gruppers fremtidige udsigter som vidt forskellige. Fra et le-

Tabel 2. Udviklingen i »de store opgavers« orientering mod henholdsvis teoretiske og empiriske emner.

	1970-72	1980-82	1988-90
Antal opgaver ialt	309	285	348
Andel med overvejende teoretisk emne, pct.	29	32	41
Andel med overvejende empirisk emne, pct.	33	27	11

Anm.: I mangel af objektive kriterier for afgrænsningen er først de 102 store opgaver fra 1970 blevet fordelt efter et skøn i tre grupper, betegnet »Overvejende teoretisk«, »Overvejende empirisk« eller »Både-og«, der iøvrigt gav en fordeling med resp. 35, 29 og 36 pct. i hver gruppe. Derpå er de samme kriterier fastholdt for de følgende år.

Kilde: Opgavesamlingen, Økonomisk Institut.

dighedsniveau for begge grupper på dengang omkring 4 pct. skønnedes arbejdsløsheden for polit'ere, øcon'ere og merc'ere i år 2000 at blive 20 pct. under ét sæt af antagelser, og 22 pct. under alternative forudsætninger. Statskundskabskandidaternes prognose var væsentlig bedre, med et ledighedsskøn på niveauet omkring 10 til 12 pct. i år 2000 (Undervisningsministeriet, 1990).

For god ordens skyld skal det tilføjes, at vore tabte markedsandele selvsagt også efterhånden vil lade den nationaløkonomiske indsigt være ringere repræsenteret i overvejelserne hos landets centralt placerede beslutningstagere.

Vurderingen af, hvad der ovenfor er kaldt *det styrkede teoretiske niveau* i uddannelsen bør nok fylde ganske meget i den kommende debat.

For det første bør *omkostningerne* ved en opprioritering af arbejdet med teorierne, fremfor anvendelsen af dem på det omgivende samfunds problemer, d.v.s. deltagelse i den aktuelle samfundsdebat, nødvendigvis med ind i billedet.

Tabel 1 over udviklingen i tre københavnske universitetsinstitutters deltagelse i den aktuelle debat gennem artikler fra fastansatte lærere viser, at økonomerne i København har fulgt den almindelige tendens til stort set at melde sig ud af debatten – en tendens som Niels Thomsen i sin universitetshistorie har påvist er af gammel oprindelse (Niels Thomsen, 1986).

For det andet fortjener spørgsmålet om det teoretiske niveau en central plads i den kommende debat p.g.a. *teoribegrebets kompleksitet*.

En dimension af det teoretiske niveau vedrører her de fremskridt, matematiseringen af økonomisk teori har ført med sig.

Debatten vil her formentlig stille *fordelene* ved bl.a. forøget mulighed for præcision i modelkonstruktionerne og for teoriernes anvendelighed i praksis – fordi teorierne nu gennem de formaliserede tankeskemaers krav til forskeren er blevet bedre beskrivelser af praksis – over for *ulempene* ved en mulig formalisering for formaliseringens skyld.

Tabel 3. Betydningen af forskningsinstitutternes indsats for 37 analyser af det danske arbejdsløshedsproblem i 1991.

	Analysernes henvisninger til økonomiske arbejder fra danske institutter		Instituttets andel af de nævnte institutters samlede antal økonom-årsværk 1988-90
	Antal	Andel i pct.	Pct.
Referencer til arbejder fra:			
Økonomisk Institut, K.U.	10	4	41
Økonomisk Institut, Å.U.	46	17	20
Økon. Institut ved Handelshøjsk. i Århus	101	37	8
Ålborg Universitetscenter, økonomer	19	7	8
D.Ø.R.s sekretariat	40	14	7
Socialforskn. inst.	44	16	8
A.K.F.	13	5	8
I alt	273	100	100

Anm.: Til grund for tabellen ligger en optælling af alle henvisninger til publicerede analytiske arbejder af danskere ansat ved forsknings- eller forskningslignende aktiviteter, som der er refereret til i de 37 besvarelser på Rockwool Fondens pris-konkurrence i 1991 om nedbringelse af ledigheden. Alle referencer er henført til det sted, hvor analysen er blevet udført. Er det sket i samarbejde, er alle de berørte institutter talt med. Af de forekommende referencer var de 342 til forskere o.l. (Af de resterende 75 vedrørte de 30 Budgetdepartementet, og 38 andre dele af den offentlige administration). Af de 342 var 302 til arbejder af overvejende nationaløkonomisk karakter. Heraf var de i tabellen viste 273 referencer til arbejder udført i institutioner med mindst 10 referencer.

Kilde: Rockwool Fonden, samt diverse lektionskataloger m.v.

(substitution af »Relevanz mit Eleganz«, som J. Vibe-Pedersen yndede at citere det, jfr. Hans E. Zeuthens mindeartikel i *N.T.* 1991:2).

Måske vil nogen også, som det er sket i udlandet, pege på risikoen for en selvforstærkende formalisering, efterhånden som de matematiserede økonomers kriterier er blevet til paradigmer for de videnskabelige tidsskrifters redaktioner. Andre vil måske pege på den formaliserede analyses forudsætningsvise udeladelse af *for* mange interessante samfundsvidenskabelige variable.

Debatten er selvsagt ikke specielt dansk, jvf. også nylige bidrag fra bl.a. Gerard Debreu (1991), Milton Friedman (1991) og David Greenaway (1990), men den bør også være dansk, og fortjener sin plads i billedet her. Et bidrag til debatten foreligger i form af en artikel til *Samfundsøkonomen* af Finn Olesen (Finn Olesen, 1991). Hans oplæg vil være velegnet som baggrundslæsning for 1992-debatterne: Det er afbalanceret i vurderingen af matematiseringens fordele og ulemper, også selvom Finn Olesen selv afrunder sin oversigt med at tilslutte sig en advarsel fra en anden iagttagelse om at »It is thus all too possible for someone to activate an econometric software package, of which he has

only a dim understanding, to apply it to data of whose nature and provenance he is ignorant, and then to draw conclusions about an economic situation, whose historical and institutional realities he has, perhaps, not studied in any depth«.

I en anden dimension må en debat formentlig overveje, om denne matematisering – i Danmark og andre steder – specielt er blevet fulgt af en lidt overdreven forkærlighed for logisk-deduktivt arbejde, og dermed en systematisk nedprioritering af empirisk arbejde. Er nedprioriteringen systematisk, må den på lidt længere sigt være farlig for en produktion af kandidater, der skal afsættes med formodet indsigt i *videnskab om samfundet*, og dermed formodes at kunne kombinere teori og empiri – eller, som det hedder hos debattørerne i den tidligere diskussion (og i eksamensbekendtgørelsen!), kunne »begrunde« og anvende sin viden (teori) »på kendte og eventuelt ikke kendte problemstillinger«.

Et blik på oversigten over studenternes egen reaktion på, hvad der foregår, i form af deres valg af teori- eller empiri-præget emne til brug for »den store opgave«, jvf. tabel 2, giver vel i og for sig ingen alvorlig grund til bekymring i denne henseende. Selvom studenterne ved egen eller vejlederens inspiration nu stadig hyppigere skriver »stor opgave« uden brug af empiri, kan tabellen jo også læses sådan, at 60 pct. af alle politernes afsluttende videnskabelige studieafhandling dog endnu helt eller delvis har et empirisk indhold.

Men hvis den kommende debat om studiet skulle vise, at en meget stor gruppe af lærere efterhånden selv arbejder relativt uforstyrret af det omgivende samfunds realiteter – d.v.s. uden stadig konfrontation mellem teori og empiri – ville der virkelig være grund til bekymring.

Et eksempel kan måske antyde, at den senere debat vil afsløre problemer her. En omfattende dansk akademisk konkurrence omkring analyser af, og begrundede forslag til reduktion af, ledigheden viste sig – jvf. tabel 3 – at kunne finde sted i 1991 næsten uden træk på teoretiske eller empiriske værktøjer, stillet til rådighed gennem publicerede arbejder fra Økonomisk Institut ved Københavns Universitet.

Den københavnske universitetsindsats er i realiteten lidt større end tabellen synes at vise det. De mange henvisninger til arbejder fra Budgetdepartementet dækker jo bl.a. over Ellen Andersens betydelige forskningsindsats omkring ADAM-modellen. Og en del af den jyske dominans kan henføres til ét enkelt særligt aktivt forskningsmiljø på arbejdsmarkedsområdet, hvis aktivitet berører begge de nævnte Århusinstitutter.

Men tabellens fordeling af referencer omkring et emne, som en lang række politologiske undersøgelser har påvist som det i den danske vælgerbefolknings øjne alvorligste samfundsproblem – den høje ledighed – kan give anledning til eftertanke, sådan som det gjorde hos medlemmerne af bedømmelsesudvalget for den nævnte konkurrence, der iøvrigt alle var uddannet i København – Erik Ib Schmidt, der var formand for udvalget, samt Peder J. Pedersen, Jørgen Rosted og nærværende artikels forfatter.

7. Konklusion

Debatten mellem et bredt udsnit af det københavnske økonomistudiums interessenter i 1982 mundede – ligesom tidligere debatter i vidt omgang havde gjort det – ud i anbefalingen af især opmærksomhed på generalistprincippet (som sikrede markedsandele), balancen m.h.t. valgfrihed i studiet, og endelig studiets teoretiske niveau.

Noget tyder på, at Økonomisk Institut siden 1982-debatten har været opmærksom på balanceproblemet omkring valgfriheden.

Men noget tyder også på, at Økonomisk Institut – uden debat med f.eks. censorerne eller de godt 95 pct. af afdelingerne, der ikke selv er universitetsansatte – har bevæget sig i modsat retning af 1982-debattens anbefaling af mere hensyntagen til generalistprincippet.

Og det ser ud, som om man har fulgt rådene om at højne det teoretiske niveau på en måde, som får så meget præg af en logisk deduktiv tilgang, at forbindelsen med empirien bliver tyndere, end det er tilrådeligt på netop et samfundsvidenskabeligt studium.

I så fald er der brug for en debat, og dermed for et forslag til en gentagelse af 1982-debatten nu, et tiår senere:

Nationaløkonomisk Tidsskrift opfordrer de to økonomiske institutter ved København og Århus Universitet til at skrive hver sin indledende artikel, med en redegørelse for instituttets eget syn på de vigtigste udviklingslinjer på økonomi-studiet i disse år, og i resten af 1990'erne.

Desuden sørger tidsskriftet for reaktioner på institutternes statusartikler fra repræsentanter for alle større dele af vort arbejdsmarked, og censorerne. Det ville være nyttigt at debatten omfattede en redegørelse for udviklingen på arbejdsmarkedet for økonomer og vore nærmeste konkurrenter – eventuelt suppleret med tal fra en spørgeskemaundersøgelse om ansættelseskriterier, og vurdering af de forskellige kandidatgruppers comparative fordele, hos en lidt større kreds af afdelinger på vort arbejdsmarked. Det er min fornemmelse, at de praktiske muligheder for at lave en sådan undersøgelse vil kunne bringes tilveje.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvornår forberedelserne til en sådan fornyet debat bør starte, vil jeg mene – som japanske forretningsfolk undertiden udtrykker sig – at det sikkert endnu er tidligt nok, hvis vi begynder lige nu.

Litteratur

Debreu, Gerard 1991. The Mathematization of Economic Theory. <i>American Economic Review</i>, 1991:1. DJØF 1991. Ledigheden blandt samfundsvidenskabelige kandidater. Oktober 1990. København. Friedman, Milton 1991. Old Wine in New Bottles. <i>Economic Journal</i> 1991:1	Greenaway, David 1990. On the efficient use of mathematics in economics: Results of an attitude survey of British economists. <i>European Economic Review</i> 34, 1990. Greve, Bent 1990. Risiko for stigende arbejdsløshed for DJØF'ere. <i>DJØF-bladet</i>, 1990:17. Hansen, Jørgen 1982. Kommentar til P. Nørre-

7. Konklusion

Debatten mellem et bredt udsnit af det københavnske økonomistudiums interessenter i 1982 mundede – ligesom tidligere debatter i vidt omgang havde gjort det – ud i anbefalingen af især opmærksomhed på generalistprincippet (som sikrede markedsandele), balancen m.h.t. valgfrihed i studiet, og endelig studiets teoretiske niveau.

Noget tyder på, at Økonomisk Institut siden 1982-debatten har været opmærksom på balanceproblemet omkring valgfriheden.

Men noget tyder også på, at Økonomisk Institut – uden debat med f.eks. censorerne eller de godt 95 pct. af afdelingerne, der ikke selv er universitetsansatte – har bevæget sig i modsat retning af 1982-debattens anbefaling af mere hensyntagen til generalistprincippet.

Og det ser ud, som om man har fulgt rådene om at højne det teoretiske niveau på en måde, som får så meget præg af en logisk deduktiv tilgang, at forbindelsen med empirien bliver tyndere, end det er tilrådeligt på netop et samfundsvidenskabeligt studium.

I så fald er der brug for en debat, og dermed for et forslag til en gentagelse af 1982-debatten nu, et tiår senere:

Nationaløkonomisk Tidsskrift opfordrer de to økonomiske institutter ved København og Århus Universitet til at skrive hver sin indledende artikel, med en redegørelse for instituttets eget syn på de vigtigste udviklingslinjer på økonomi-studiet i disse år, og i resten af 1990'erne.

Desuden sørger tidsskriftet for reaktioner på institutternes statusartikler fra repræsentanter for alle større dele af vort arbejdsmarked, og censorerne. Det ville være nyttigt at debatten omfattede en redegørelse for udviklingen på arbejdsmarkedet for økonomer og vore nærmeste konkurrenter – eventuelt suppleret med tal fra en spørgeskemaundersøgelse om ansættelseskriterier, og vurdering af de forskellige kandidatgruppers comparative fordele, hos en lidt større kreds af afdelinger på vort arbejdsmarked. Det er min fornemmelse, at de praktiske muligheder for at lave en sådan undersøgelse vil kunne bringes tilveje.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvornår forberedelserne til en sådan fornyet debat bør starte, vil jeg mene – som japanske forretningsfolk undertiden udtrykker sig – at det sikkert endnu er tidligt nok, hvis vi begynder lige nu.

Litteratur

Debreu, Gerard 1991. The Mathematization of Economic Theory. <i>American Economic Review</i>, 1991:1. DJØF 1991. Ledigheden blandt samfundsvidenskabelige kandidater. Oktober 1990. København. Friedman, Milton 1991. Old Wine in New Bottles. <i>Economic Journal</i> 1991:1	Greenaway, David 1990. On the efficient use of mathematics in economics: Results of an attitude survey of British economists. <i>European Economic Review</i> 34, 1990. Greve, Bent 1990. Risiko for stigende arbejdsløshed for DJØF'ere. <i>DJØF-bladet</i>, 1990:17. Hansen, Jørgen 1982. Kommentar til P. Nørre-

- gaard Rasmussen: Er der noget galt ved vore økonomiske studier? *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1982:1.
- Hass, Lone 1990. *Erhvervslivets vurdering af økonomiuddannede fra Handelshøjskolerne og af fremtidige kvalifikationsbehov. Resultater af en interviewundersøgelse. Dansk Arbejdsgiverforening 1990. København.*
- Jensen, Birgit og Carsten Lunding 1991. Fuldstændig udkonkurreret? Om politikers beskæftigelsessituation i fremtiden. *Ceteris Paribus*, nr. 16, oktober 1991.
- Kærgård, Niels 1987. Fra enevældskongen til DVU. *Samfundsøkonomen* 1987:8.
- Lotz, Jørgen 1982. Kommentar til P. Nørregaard Rasmussen: Er der noget galt ved vore økonomiske studier? *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1982:1.
- Medarbejderbladet Statskundskab*. Diverse numre. Århus.
- Mortensen, Jørgen Birk 1982. Kommentar til P. Nørregaard Rasmussen: Er der noget galt ved vore økonomiske studier? *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1982:1.
- Nielsen, Hans Christian 1991. Hver 3. nyuddannet uden job. *DJØF-bladet*, 1991:13.
- Nørregaard Rasmussen, P. 1982. Er der noget galt ved vore økonomiske studier? *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1982:1.
- Olesen, Finn 1991. Er den økonomiske metode videnskabelig? *Samfundsøkonomen* 1991:6.
- Sarafoglou, Nikias og Kingsley E. Haynes 1991. Forskningens effektivitet ved nationalekonomiske og företagsekonomske institutter i Sverige. *Økonomisk Debatt* 1991:3.
- Skak-Nielsen, N.V. 1982. Kommentar til P. Nørregaard Rasmussen: Er der noget galt ved vore økonomiske studier? *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1982:1.
- Thomsen, Niels 1986. *Københavns Universitet 1479-1979. Bind III*. København.
- Undervisningsministeriet 1971. *Bekendtgørelse om karaktergivning ved de højere læreanstalter af 5. april 1971*. København.
- Undervisningsministeriet 1990. *Uddannelsesbetingede tilpasningsbehov på arbejdsmarkedet*. Økonomisk-statistisk kontor. København.
- Winding Pedersen, H. 1982. Et blik på fortiden – hvad ville man med politistudiet? *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1982:1.
- Wulfsberg, Hans 1991: Universiteterne. Fra eliteuddannelse til massefabrikation. *DJØF-bladet* 1991:9.
- Zacchi, Ole 1982. Kommentar til P. Nørregaard Rasmussen: Er der noget galt ved vore økonomiske studier? *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1982:1.
- Zeuthen, Hans E. 1991. Jon Vibe-Pedersen. 1. marts 1928 – 25. oktober 1990. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1991:2.